

OLMMOŠVUOIGATVUOĐAID OPPAMÁILMMÁLAS JULGAŠTUS

Danne go friddjavuođa, vanhurskkisvuođa ja ráfi vuođđu máilmmis lea buot olmmošgoddái gullevaččaid
lunddolaš olmmošárvvu dovddiidus ja sin dássásaš ja massemeahttun vuoigatvuođaid dovddiidus,

danne go olgguštus olmmošvuoigatvuođain ja badjelgeahččanvuohta daid hárrái lea mielddisbuktán
veahkájoaš daguid, mat leat suorggahan olmmošgotti oamedovddu, ja danne go álbmogiid alimus
joksanmearrin lea dovddastuvvon dakkáraš máilmmi ovdašaddu, gos lea sárdnun- ja oskufriddjavuohta ja
gos lea balus ja heađis friddjavuohta,

danne go lea vealtameahttun dárbbášlaš suodjalit olmmošvuoigatvuođaid lága bokte, amaset olbmot fertet
manimuš heađisteaset stuimádaga noastit bággoválldi ja soardu vuostá,

danne go lea deatálaš ovddidit ustittlaš gaskavuođaid gárgedusa náššuvnnaid gaskkas,

danne go Ovtastuvvon Náššuvnnaid álbmogat lihtu bokte ođđasis duođaštit sin oskkuset olbmo
vuođđovuoigatvuođaide, olmmošoktagasa árvui ja mávssolašvuhtii, olmmáiolbmo ja nissonolbmo dássásaš
vuoigatvuođaide, ja leat soahpan ovddidit sosiálalaš ovdáneami ja buorránaddit eallineavttuid stuorit
friddjavuođa siste,

danne go miellahttostádat leat geatnegahttan iežaset, Ovtastuvvon Náššuvnllaiguin ovtasbargadettiin,
váfistit olmmošvuoigatvuođaid oppalaš gudnejahttojumi ja doahttaleami,

danne go dáid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid oktasaš ipmárdusas lea stuorimus mávssolašvuohta dan
fertemuša duohtandahkamis,

de danne

OAIVEČOAHKKIN

dákko bokte almmuha

dán olmmošvuoigatvuođaid oppamáilmmálaš julggaštusa oktasaš joksaneamearrin buot álbmogiidda ja buot naššuvnnaide vai juohke olmmošoktagas ja juohke servodateisseváldi, álo muittus anedettiin dán julggaštusa, vikkašii oahpahusa ja bajásgeassima bokte ovddidit gudnejahttojumi dáid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid hárrái, ja naššuvnnalaš ja internaššuvnnalaš doaibmabijuid bokte váfistit ahte dat šaddet oppalaččat ja fámoláččat dovddastuvvot ja doahttaluvvot sihke miellahttostáhtaid iežas álbmoga siste ja daid lágaváldi vuolde orru rádjosiid álbmogiid siste.

Artihkkal 1.

Buot olbmot leat riegeádan friddjan ja olmmošárvvu ja olmmošvuoigatvuođaid dáfus dássásaččat,

Artihkkal 2.

Juohkehaš lea vuoigaduvvon buot daid vuoigatvuođaide ja friddjavuođaide, mat dán julggaštusas leat namahuvvon, almmá mange vealahaga, náli, ivnni, sohkabeali, giela, oskku, politihkalaš dahje eará miellaguottu, naššuvnnalaš dahje sosiálalaš surggiideami, opmodaga, riegeádeami dahje eará dilálašvuođa dáfus.

Orruneatnama dahje -guovllu politihkalaš, lágaválddálaš dahje internaššuvnnalaš dilli maiddá ii galgga váikkuhit vealahusa, lehkos dat eanan dahje guovlu iešstivrejeaddji dahje earáid geahču vuolde dahje muđui mange láhkái earáid hálddus stivrra dáfus.

Artihkkal 3.

Juohke olbmos lea vuoigatvuohta eallimii, friddjavuhtii ja persovnnalaš oadjebasvuhtii.

Artihkkal 4.

Ii oktage galgga dollojuvvot šlávvan dahje bágggu bálvalusas. Šlávuvuohta ja šlávvgávppi joraheapmi, vaikko guđege vuogi mielde, galgá leat gildojuvvon.

Artihkkal 5.

Ii oktage galgga illastusa vuollái dagahuvvot dahje goaves, olmmošmeahtun dahje vuolideaddji gieđahallama dahje ráŋggáštusa vuollái.

Artihkkal 6.

Juohke olbmos lea juohke sajis vuoigatvuohta dasa, ahte son galgá dovddastuvvot olmmošoktagassan lága ovddas.

Artihkkal 7.

Buohkat leat lága ovddas dássásaččat ja almmá mangelágán vealahusa haga lea buohkain vuoigatvuohta oažžut seammá láhkasuodjalusa. Buohkain lea dássásaš vuoigatvuohta oažžut lága suodjalusa buotlágán vealahusa vuostá, man bokte dát julggaštus rihkkojuvvo, ja juohkelágán ávžžullusa vuostá danlágán vealahusa dahkamii.

Artihkkal 8.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut ulmmálaš veahki dohkálaš naššuvnnalaš duopmostuoluin dakkáraš daguid vuostá mat rihkkot daid vuodđodahkki vuoigatvuođaid, mat leat sutnje addon vuodđoásahusa dahje lága bokte.

Artihkkal 9.

Ii oktage galgga sahte sivas gitta válđojuvvot, giddagassii biddjojuvvot dahje riikkabáhtarussii áddjojuvvot.

Artihkkal 10

Go geange vuoigatvuođat ja geatnegasvuođat galget mearriduvvot, ja go su vuostá nostojuvvon ráŋggáštuslivahis galgá merrejuvvot, de juohke olbmos lea ollislaš dássásaš vuoigatvuohta oažžut vánhurskkis ja almmolaš ášševuodjima sorjjasmeahttun ja bealátgeahtes duopmostuolo ovddas.

Artihkkal 11.

Juohke olbmos guhte ráŋggáštusvuloš daguin sivahuvvo, lea vuoigatvuohta lohkkobjuvvot vigiheapmin gitta dasságo su sivalašvuohta lea nanuduvvon almmolaš duopmostuolu riektemeanuin, main sus leat leamaš buot dat dáhkádusat mat leat dárbbaslaččat iežas bealuštussii.

Ii oktage galgga dubmejuvvot ráŋggáštussii dakkár dagu dahje šláibmahusa ovddas, mii dahkuáiggi ii lean ráŋggáštusvuloš naššuvnnalaš lága mielde dahje álbmotrievtti mielde. Iige galgga garraset duomu sáhttit cealkit go dan mii lágas leai mearriduvvon dalle go ráŋggáštusvuloš dahku dáhpáhuvai.

Artihkkal 12.

Ii oktage galgga gillát evttolaš seaguheami iežas olitahašeallimii, bearrašii, ruktui dahje reivelonohallamii, iige alageavvama gudni dahje máinnolmasvuođa ala. Juohkeilaš lea vuoigaduvvon lága suodjalussii dakkár seaguheami dahje alageavvama vuostá.

Artihkkal 13.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta friddja johtalit ja friddja válljet alccesis orrunsaji stáhta rájiid siskkobealde.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuolgat riikkas eret, maiddá iezas riikkas, ja máhccat ruoktot su iežas riikii.

Artihkkal 14.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vierroriikkain oheat ja oažžut dorvobáikki doarrádallama sivas.

Dát vuoigatvuohta ii sáhte čurvojuvvot doarjjan go riektedoarrádallama duođalaš vuodđun leat

eahpepolitihkalaš rihkkosat dahje dagut, mat leat Ovtastuvvon Náššuvnnaid ulbmiliid ja vuođđojurdagiid vuostá.

Artihkkal 15.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta stáhtaboargárvuhtii.

Ii ovttasge galgga evttolaččat váldojuvvot eret stáhtaboargárvuohta, dahje biehttaluvvot vuoigatvuohta molsut stáhtaboargarvuođa.

Artihkkal 16.

Dievasahkásaš olmmáiolbmui ja nissonolbmui lea vuoigatvuohta náitalit ja vuođđudit bearraša almmá mange ráddjehusailaga mii boahtá nális, náššuvnnalašvuođas dahje oskkus. Sis lea gáibádus dássásaš vuoigatvuođaide náitosa dáfus, náitosa áiggi ja náitosa háddjehusa maŋŋá.

Náittosvuhtii mannan galgá dušše dalle dáhpáhuvvat go friddja ja ollislaš mieđáhus guktuid saddi beallelačcaid bealis lea duođaštuvvon.

Bearaš lea servodaga lunddolas vuođđooktavuohta ja servodat ja stáhta galgá dan suodjalit.

Artihkkal 17.

Juolliieilaččas lea vuoigatvuohta opmodaga eaiggáduššat, okto dahje earrásiiguin searvágaid.

Ii ovttasge galgga su opmodaga evttolaččat eret váldojuvvot.

Artihkkal 18.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta jurddašan-, oamedovddu- ja oskufriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuođa religiovnna dahje oskku ovdandoallamii juogo okto dahje earrásiiguin searvágaid, almmolaččat dahje oktasaččat, oallpalleami bokte, meanuid bokte, bálvalusa bokte ja

religiovnalaš vieruid basuhemiin.

Artihkkal 19.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oaivil- ja sátnefriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuođa čuoččuhit oaiviliid almmá earrásiid seaguhushága, ja friddjavuođa ohat, vuostávdit ja almmuhit dieđuid ja oainnuid juohkelágán almmuhusgaskomiid čađa, beroškeahhtá riikarájiin.

Artihkkal 20

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta ráfálaš čeahkkimiin ja ovtastumiin friddja oassádallat.

Ii oktage galgga bággejuvvot searvat makkárga ovtastupmái.

Artihkkal 21

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta lea osolaš iežas riikka stivrejumis, juogo vuigestaga dahje friddja válljejuvvon ovddasteddjiid bokte.

Juohkehaččas lea dássásaš vuoigatvuohta beassat iežas riikka almmolaš doaimmaide.

Álbmoga dáhttu lea almmolaš válldi vuodđu. Dát dáhttu galgá dovdosii boahit mearreáigásaš ja duođalaš válggain main oppalaš ja dássásaš jienastanvuoigatvuohta čiegus jienasteapmi dahje eará ovttáárvosaš friddja jienastanvuohki.

Artihkkal 22

Servodatmiellahttun lea juohkehaččas vuoigatvuohta sosiálalaš oadjebasvuhtii ja juohkehaš sáhtá gáibidit ahte dat ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš buorit, mat leat vealtameahttun dárbbaslaččat olbmo árvui ja su persovnnalaš friddja ovdáneapmái, duohtandahkkojuvvojit naššuvnnalaš doaibmabijuid bokte ja internaššuvnnalaš ovttasbarggu bokte vuhtiiválddedettiin juohke sierralaš stáhta organisašuvnna ja

veahkkeváriid.

Artihkkal 23

Juohkehaččas lea dássásaš vuoigatvuohta oažžut barggu, beassat friddja válljet alccesis fitnu, oažžut vánhurskkis ja buriid bargoeavttuid ja oažžut suodjalusa bargguhisvuođa vuostá.

Almmá mange vealahusahaga lea juohkehaččas vuoigatvuohta oažžut seammá bálkká seammá barggu ovddas.

Juohke barggolaččas lea vuoigatvuohta oažžut vánhurskkis ja govttolaš mávssu, mii dáhkida sutnje alccesis ja su bearrašii olmmošárvvolaš áigáboađu, ja mii, juos dárbbášlažžan čájehuvvo, ollistuvvo eará sosiálalaš suodjalusa bokte.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuodđudit fágaserviid, ja miellahttun searvat dakkáriidda, suodjalan dihte iežas beroštumiid.

Artihkkal 24

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuoigatvuohta vuoiŋadussii ja luopmoáigái: dan vuoigatvuođa vuollái gullá maiddá bargoáiggi govttolaš ráddjehus ja mearreáigásaš bálkkáhuvvon luopmu.

Artihkkal 25

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dan muddosaš eallindássái, ahte dat dáhkida su ja su bearraša dearvvasvuođa ja buorredili borramuša, biktasiid, ásodaga ja dearvvasfuola dáfus, ja maiddá dárbbášlaš sosiálalaš addosiid dáfus ja velá lassin oadjebasvuođa dáfus go bargguhisvuohta, buohcuvuođa, bargolámisvuohta, leaskavuohta, boarisvuohta dahjege muđui birgenvádjitvuohta deaivida, masa olmmoš ieš ii leat sivalaš.

Etniin ja mánáin lea vuoigatvuohta sierralaš ovddasmorrašii ja veahkkái. Buot mánáin, lehkoset sii dal riegeádan náittosvuođa siskkobealde dahje olggobealde, galgá lea seammá sosiálalaš suodjalus.

Artihkkal 26.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oahpahussii. Oahpahus galgá addojuvvot almmá mávssushága, goit álgo- ja vuođđooahpahusa dáfus. Álgooahpahus galgá leat bákkolaš. Buohkain galgá leat vejolašvuohta fidnooahpahusa oažžut ja buohkaide galgá leat dássásaš vejolašvuohta váldit alit oahpahusa veajuideaset mielde.

Oahpahus galgá atnit joksanearrin gárgedit olmmošlaš persovnnalašvuođa ja nannudit olmmošvuoigatvuođaid ja vuođđodahkki friddjavuođaid gudnejahttojumi. Dat galgá ovddidit ipmárdusa, subálašvuođa ja ustitvuođa buot naššuvnnaid, buot nállejuhkosiid ja buot religiovnna juhkosiid gaskkas ja dat galgá ovdánahttit Ovtastuvvon Naššuvnnaid barggu bisuhan dihte ráfi.

Vánhemiin lea vuosttassadjásaš vuoigatvuohta válljet sin mánáideaset várás oahpahusvuogi.

Artihkkal 27.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta friddja oassádallat servodaga kultuvrralaš eallimis, návddašit máhttáid ja šaddat osolažžan dieđalaš ovdáneapmái ja daid buriide, mat das čuvvot.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut daidda vuoiŋgalaš ja ávnnaslaš beroštumiide suodjalusa, mat čuvvot boadusin vaikko guđelágán dieđalas, girjjálaš dahje máhtolaš dahkosis, maid guhtege ieš lea ávdnen.

Artihkkal 28.

Juohkehaš sáhtta gáibidit dakkár sosiálalaš ja internašuvnnalaš ortnega mii ollislaččat sáhtta duohtandahkat daid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid, mat dán julggaštusas leat namuhuvvon.

Artihkkal 29.

Juohkellaččas leat dat geatnegasvuođat servodaga guovdu, mat aitonassii dahket vejolažžan persovnnalašvuođa friddja ja dievaslaš ovdáneami.

Geavahettiin vuoigatvuođaidis ja návddašettiin friddjavuođaidis ii leat oktage earálágán ráddjehusa vuloš, go dakkáriid mat lága bokte leat mearriduvvon aitonassii dáhkidan dihte earrásiid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid dárbblašlaš dovdiidusa ja gudnejahttojumi ja deavdin dihte daid gáibádusaid maid morála, almmolaš ortnet ja oppalaš buorredilli demokrátalaš servodagas rievttuid mielde ovdandivvu.

Diet vuoigatvuođat ja friddjavuođat eai guđege dáhpáhusas sáhte adnojuvvot vuostá Ovtastuvvon Náššsuvnnaid ulbmiliid ja vuođđojurdagiid.

Artihkkal 30.

Ii mihkkige dán julggaštusas sáhte nu dulkojuvvot ahte dat vuoigada ovttage stáhta, juhkosa dahje olmmošoktagasa oassádallat dakkár doaimmas, dahje dahkat dakkár dagu, mii duššindagašii ovttage dain vuoigatvuođain dahje friddjavuođain mat leat namahuvvon Julggaštusas.